

Nr 164.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående upplåtelse av två områden å kungl. Djurgården till Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag; given Stockholms slott den 6 juni 1914.

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen medgiva,

dels att det område å kungl. Djurgården, vilket å en av kommissionslantmätaren Nils Åhlin år 1909 upprättad karta utgöres av ägofigurerna 1, 1 a, 2 och 4 samt den söder om en å kartan med svart färg dragen linje A—B belägna delen av ägofiguren 3 och vilket område innehåller en areal av 18,080 kvadratmeter, ävensom det statens järnvägar tillhöriga område, som å en likaledes av Åhlin år 1909 upprättad karta begränsas av linjerna a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a och innehåller en areal av 6,780 kvadratmeter, må under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga, till Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag upplåtas, att av bolaget disponeras, så länge områdena användas för järnvägsändamål;

dels ock att bolaget må berättigas att under de förutsättningar och villkor, som av föredragande departementschefen förordats, inlösa det till kungl. Djurgården hörande område, benämnt Söderbrunn, jämte därå befintliga byggnader, vilket å sistnämnda karta begränsas av linjerna l—m—n—o—p—l och innehåller en areal av 4,575 kvadratmeter, för att till statens järnvägar överlämna samma område jämte byggnader såsom ersättning för ovannämnda område a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Oscar von Sydow.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stock-
holms slott den 6 juni 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anförde:

Genom resolution den 14 juli 1882 beviljade Kungl. Maj:t Stockholm - Rimbo järnvägsaktiebolag rättighet att anlägga och till allmänt begagnande mot avgift upplåta järnväg av 0.891 meters spårvidd från Stockholm till Rimbo. Därjämte medgav Kungl. Maj:t, att bolaget skulle erhålla upplåtelse för alltid av den för järnvägens anläggning behövliga, kronan tillhöriga jord utan annan kostnad än att, vad anginge, bland annat, all jord å Djurgården, ersättning därför skulle lämnas i enlighet med bestämmelserna i förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov.

Sedermera har Kungl. Maj:t genom resolution den 10 juli 1884 förordnat, att ändstationen för bolagets järnväg vid Stockholm, vilken station skulle benämnas Stockholms östra station, skulle av bolaget anläggas intill Stora Ingemarshofs ägor och en i resolutionen närmare angiven esplanad eller gränsgata mot Djurgården (den nuvarande Valhallavägen).

Sedan Stockholms östra station i enlighet med de i sistberörda resolution givna bestämmelser blivit anlagd och den 21 december 1885 öppnats för allmän trafik, har dess markområde vid ett par tillfällen blivit utvidgat. Sålunda tillökades stationen år 1889 med ett område av omkring 6,960 kvadratmeter, tillhörigt Stockholms stad, därvid dock i stället till staden avstods ett lika stort, men för järnvägsändamål mindre väl beläget område. Dessutom har bolaget genom expropriation från Djurgården förvärvat två områden, det ena år 1893 om 4,379 kvadratmeter och det andra år 1909 om 11,150 kvadratmeter.

Uti en till Kungl. Maj:t den 1 oktober 1909 ingiven skrift har Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag anhållit, att Kungl. Maj:t måtte medgiva bolaget rätt att inlösa och med äganderätt besitta dels de å Djurgården belägna, å en av kommissionslantmätaren Nils Åhlin år 1909 upprättad karta över markutvidgning för Stockholms östra station — se bilaga 1 till detta protokoll — med 1, 1 a, 2, 3, 4, 5 och 6 betecknade ägofigurerna, dels ock den likaledes å Djurgården belägna lägenheten Söderbrunn, den sistnämnda för utbytande mot visst annat till statens järnvägar hörande område.

Stockholm—
Rimbo järn-
vägsaktie-
bolags
ansökan.

Till stöd för ansökningen har bolaget anfört följande.

Under de senare åren har det visat sig vara förenat med allttjämt stegrade svårigheter att på ett för allmänheten tillfredsställande sätt besörja den växande järnvägstrafiken vid ifrågavarande station. Det är därför att befara, att större trafikrubbingar ofta komma att inträffa, därest en utvidgning av spårområdet vid stationen ej kommer till stånd. Bolaget har med anledning härav låtit genom ingenjörfirman Unander & Jonsson upprätta ett förslag till successiv utbyggnad av spårsystemet vid stationen. Utförandet av detta förslag, vilket blivit av distriktschefen i mellersta väg- och vattenbyggnadsdistriktet granskat och lämnat utan anmärkning, förutsätter emellertid förvärvande av vissa markområden, nämligen ovannämnda ägofigurer 1, 1 a, 2, 3, 4, 5 och 6 om tillhoppa 26,981 kvadratmeter, lydande under Djurgårdsförvaltningen, samt ett område om 6,780 kvadratmeter, å en likaledes av Åhlin år 1909 över viss markutvidgning för ifrågavarande station upprättad karta — se bilaga 2 till detta protokoll — inlagt med grön färg inom linjerna a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a. Detta sistnämnda område, å vilket enligt det upprättade förslaget lokomotivstallar och därmed sammanhörande byggnader skulle förläggas, är emellertid överlåtet till statens järnvägar och, efter vad bolaget hade sig bekant, avsett till plats för bostäder åt en del personal vid statens järnvägar. Bolaget har därför icke velat ifrågasätta att komma i besittning av detta område mot lösen i vanlig ordning utan ansett sig böra

såsom vederlag för detsamma erbjuda annan lika god mark, och som sådan har bolaget funnit ett med bokstäverna l—m—n—o—p—l å sistnämnda karta utmärkt område om 4,575 kvadratmeter, benämnt Söderbrunn, vara av synnerlig lämplig beskaffenhet. Detta är visserligen till arealen mindre än det förra, men denna omständighet torde enligt bolagets förmenande till fullo uppvägas därav, att Söderbrunnsområdet genom sin form och belägenhet i förhållande till statens järnvägars övriga mark vida bättre kan tillgodogöras för bebyggande än det andra till statens järnvägar överlätna området, vilket är till sina gränser ganska oformligt och ligger så att säga inklämt inom bolagets ägovälde. Genom nu ifrågasatta utbyte uppkommer, yttrar bolaget vidare, därjämte den beaktansvärda fördelen, att statens järnvägar komma i besittning av sammanhängande mark inom naturliga gränser.

På grund härav har Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag anhållit om rätt att inlösa och med äganderätt besitta de av ägofigurerna 1, 1 a, 2, 3, 4, 5 och 6 bestående områdena samt det med bokstäverna l—m—n—o—p—l betecknade området Söderbrunn ävensom att mot överlättande av detta sistnämnda område på statens järnvägar med äganderätt övertaga det med bokstäverna a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a utmärkta området.

Väg- och
vattenbyggnadsstyrelsens
utlåtande.

Till följd av remiss har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avgivit utlåtande i ärendet den 19 oktober 1909 och därvid bestyrkt, att ifrågasvarande områden äro behövlige för genomförande av den uppgjorda planen till Stockholms östra stations utvidgning, samt hemställt om bifall till ansökningen.

Skrift från
Stockholm—
Rimbo järnvägsaktiebolag.

Bolaget har sedermera uti en till Kungl. Maj:t den 22 oktober 1910 ingiven skrift anført, att, då bolaget ingav sin ovan oförmälda ansökan, bolaget tagit för givet, att bolaget skulle kunna tilllösa sig de för stationens utvidgning erforderliga områden för ungefär enahanda pris, som betalats av statens järnvägar vid jordförvärv i samma trakt. Bolaget har emellertid på grund av erfarenhet, som sedermera vunnits, då bolaget expropriationsvis förvärvat en längs järnvägen mellan samma station och Experimentalfältets hållplats belägen jordremsa, kommit till den uppfattningen, att det ingalunda är osannolikt, att, därest lösesumman för områdena skall komma att i vanlig ordning bestämmas av expropriationsnämnd, densamma kommer att fastställas till ett belopp ej understigande 15 kronor kvadratmetern och sålunda uppgå till ungefär en halv million kronor. Men att för dessa områden betala detta belopp, som icke står i

rimligt förhållande till den inkomst, bolaget framdeles kan påräkna av sin verksamhet, är bolaget icke i stånd.

Bolaget anhåller fördenskull, att Kungl. Maj:t ville tillåta, att bolaget må inlösa ifrågavarande områden efter enahanda pris, som tillämpades, då statens järnvägar förvärvade ovannämnda, med a—b—c—d—e—f—g—h i—k—a betecknade område, eller 85 öre för kvadratmeter, eller, därest detta icke kan bifallas, åtminstone att lösesumman för områdena bestämmas till ett belopp, som står i rimligt förhållande till bolagets ekonomiska resurser och dess föga inkomstbringande verksamhet.

Till stöd för denna sin begäran framhåller bolaget vidare, att ett underlättande av bolagets verksamhet främjar allmänna intressen, i det att trafikens behöriga skötande å bolagets järnvägsnät är av betydelse för stora delar af Uppland, ävensom att kronan tillhörig jord städse brukar avgiftsfritt lämnas till enskilda järnvägar vid deras anläggning. Vidare anför bolaget, att då sådant behov av marken, som utgör förutsättning för rätt att exproprieras, icke tidigare för bolaget förefunnits, bolaget icke varit i stånd att vid tidpunkt, då marken kunnat fås för billigt pris, åtkomma densamma genom expropriation, det enda förvärvssätt, som beträffande ifrågavarande områden kunnat för bolaget ifrågakomma. Det kan således icke läggas bolaget till last, att bolaget självt genom brist på förutseende vållat nödvändigheten att för ifrågavarande områden erlägga lösen med belopp, som ej står i rimligt förhållande till det ändamål, för vilket områdena skola användas. Slutligen framhåller bolaget, att ifrågavarande områden äro oundgängligen nödvändiga för ordnandet av bolagets växande trafik.

Järnvägsstyrelsen har efter remiss i utlåtande den 12 oktober 1911 anfört följande.

Järnvägsstyrelsens utlåtande.

1907 års riksdag (riksdagens skrivelse nr 229) anvisade på extra stat för år 1908 ett belopp av 52,000 kronor för utvidgning av spår-system och frilastplatser vid Albano station, varjämte riksdagen medgav, att efter behörigen verkställd och godkänd uppskattning finge till Djurgårdskassan och enskilda innehavare av de under Djurgårdsförvaltningen ställda områden, vilka vore avsedda att till järnvägsstyrelsen för ifrågavande ändamål upplåtas, av statsmedel utbetalas såväl ersättning för därav uppkommande intrång och förluster — till enskilda innehavare dock endast för den tid deras då gällande arrendekontrakt ägde bestånd — som även lösen för å områdena till äventyrs befintliga byggnader och skjul.

Genom beslut den 13 mars 1908 har Kungl. Maj:t därefter förordnat, bland annat, att såsom ersättning för de områden av Djurgårdens

mark om sammanlagt 40,985 kvadratmeter, som för ifrågavarande utvidgning komme att tagas i anspråk, skulle erläggas ett belopp, en gång för alla, av 32,500 kronor, motsvarande omkring 80 öre per kvadratmeter. Det med bokstäverna a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a betecknade området, som bolaget genom byte önskar förvärva av statens järnvägar, utgör en del av denna mark.

Vad nu först beträffar det föreslagna markutbytet, anför järnvägsstyrelsen, förhåller det sig så, som också bolaget anmärkt, att ifrågavarande, statens järnvägar tillhöriga område är avsett till plats för boställshus för järnvägspersonalen vid Albano. Det av bolaget såsom vederlag erbjudna området, benämnt Söderbrunn och på kartan betecknat med bokstäverna l—m—n—o—p—l, är visserligen till arealen något mindre än förenämnda område, men dock tillräckligt för nyssberörda byggnadsändamål. Med avseende å läget är mot Söderbrunnsområdet icke något att erinra, utan är detsamma snarare att föredraga framför det andra området så till vida, att invånarna i de blivande boställshusen, därest dessa komme att förläggas å Söderbrunnsområdet, skulle kunna komma till och från sina bostäder, utan att behöva passera över järnvägsspår.

Med anledning av det utav bolaget föreslagna sättet för förvärvande av statens järnvägars område har styrelsen låtit tre sakkunniga män verkställa värdering av de bägge områdena.

Enligt uttalande av dessa sakkunniga i det av dem upprättade värderingsinstrumentet, som bifogats järnvägsstyrelsens utlåtande, äro båda de ifrågavarande områdena på grund av sin belägenhet att anse såsom tomtområden, men värderingsmännen hava ansett området l—m—n—o—p—l till följd av dess mera öppna och fria läge invid väg hava ett ej obetydligt högre försäljningsvärde. Det sistnämnda området har därför värderats till 15 kronor kvadratmetern, under det att det andra åsatts ett värde av allenast 10 kronor kvadratmetern. Området l—m—n—o—p—l har följaktligen upptagits till ett värde av 68,625 kronor och området a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a till 67,800 kronor, vartill kommer det uppskattade värdet av å sistnämnda område växande ståndskog, 500 kronor. Enligt de av värderingsmännen tillämpade beräkningsgrunderna skulle alltså områdena trots deras olika storlek vara ungefär likvärdiga; skillnaden i värde utgör, som synes, endast 325 kronor.

Under återopande av nu återgivna värderingsinstrument påpekar järnvägsstyrelsen i sitt ovanberörda utlåtande, att området l—m—n—o—p—l, som statens järnvägar skulle genom bytet förvärva, av de sakkunniga åsatts ett 50 procent högre värde per kvadratmeter än området

a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a. Utan att vilja ingå på ett bedömande av det berättigade i denna uppskattning anser sig styrelsen, såväl i betraktande av denna omständighet som ock med hänsyn till den större arealen av det område, som bolaget, därest markbytet kommer till stånd, skulle få till sig överlätet, föranlåten att såsom villkor för det ifrågasatta bytet uppställa den fordran, att bolaget tillförbindes att i vederlag mot statens järnvägar tillhöriga området a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a till statens järnvägar överlåta ej blott området l—m—n—o—p—l utan även med full äganderätt de å sistnämnda område uppförda byggnader. Dessa utgöras enligt värderingsinstrumentet av ett boningshus av trä, en ladugård, en visthusbod och en tobakslada samt hava åsatts ett värde av tillhoppa 17,200 kronor.

Vad därefter angår den i bolagets senare framställning berörda frågan om sättet och villkoren för förvärvande av såväl det av statens järnvägar innehavda området som den under Djurgårdsförvaltningen ställda mark, vilken bolaget ansett erforderlig för utvidgning av Stockholms östra station — en fråga som enligt styrelsens mening delvis är av principiell innebörd — anför styrelsen följande.

Styrelsen har för vinnande av nödig utredning genom ovanbemälda sakkunniga låtit värdera jämväl de med nr 1—6 betecknade ägofigurerna, vilka därvid åsatts ett värde av 20 kronor per kvadratmeter. Då dessa markområden innefatta en sammanlagd areal av 26,981 kvadratmeter, är värdet av dem följaktligen upptaget till 539,620 kronor. Detta värde ävensom de i det förut åberopade värderingsinstrumentet åsatta värdena äro beräknade med hänsyn tagen till områdenas egenskap av tomtplatser, lämpliga för bebyggande. Givet är emellertid — och detta har jämväl av bolaget framhållits — att ett enskilt kommunikationsföretag med jämförelsevis svag ekonomi icke utan svårighet torde kunna förränta de betydande kapitalutlägg, som skulle bliva nödvändiga, därest vid förvärv av för företaget behöfliga markområden skulle betalas så jämförelsevis höga markpriser, som av värderingsmännen i detta fall ifrågasatts. Ej heller torde det vara ett statens intresse, att vid avstående av jord till enskilda kommunikationsföretag så höga markpriser fastställas, att företagens ekonomi i mer eller mindre grad bliver lidande. Ett kommunikationsföretags verksamhet främjar ju i regel allmänna intressen, och särskilt i detta fall torde gälla, att trafikens behöriga skötande å bolagets järnvägar, utan att avgifterna för den allmänhet, som begagnar sig av desamma, bliva alltför betungande, är av stor betydelse för ett viktigt och vidsträckt trafikområdes förbindelser med huvudstaden. För såväl huvudstaden som den landsort, banan genomlöper, är det av allra största vikt, att banans huvud-

station genom tillräckligt utrymme och erforderliga anordningar kan på ett tillfredsställande sätt sköta trafiken. Staten, som ju fastställer taxor och tariffer för de enskilda järnvägarna, torde därför kunna anses hava intresse av, att det i de enskilda järnvägarna nedlagda kapitalet, å vilket skälig ränta bör kunna förväntas, icke bliver större än nödigt är, och för detta ändamål avstår ju staten också vid nyanläggning av enskilda järnvägar all staten tillhörig mark utan ersättning annat än i förekommande fall till lägenhetsinnehavare. I analogi härmed har därför järnvägsstyrelsen tänkt sig, att i detta fall den staten tillhöriga marken borde kunna, om icke utan ersättning avstås, så dock ställas till bolagets disposition på jämförelsevis billiga villkor.

Med allt erkännande härav, anför järnvägsstyrelsen vidare, torde det dock knappast kunna ifrågasättas, att det skulle medgivas Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag att med full äganderätt av staten förvärva nu omhandlade markområden för samma pris per kvadratmeter, som på sin tid erlades av järnvägsstyrelsen till Djurgårdsförvaltningen såsom ersättning för avstående av dispositionsrätten till visst område, varom nu, bland annat, delvis är fråga. Det är nämligen härvid den väsentliga skillnaden, att det då ifrågavarande området icke avhändes statsverket, utan endast övergick från en statens verksamhetsgren till en annan, och ersättningen bestämdes därför endast med hänsyn till de minskade inkomster, som genom överlåtelsen åsamkades den ena förvaltningen, under det att i nu föreliggande fall är fråga om försäljning med full äganderätt till ett enskilt affärsdrivande företag, låt vara med samhällsnyttig verksamhet. Enligt styrelsens förmenande synes därför bolagets fordran att få inköpa ifrågavarande områden till ett så lågt pris som 85 öre kvadratmetern icke kunna vinna nådigt avseende.

Men å andra sidan kan järnvägsstyrelsen på ovan anförda skäl icke finna annat än önskvärt, om bolaget kunde erhålla dispositionsrätten till nu omhandlade, staten tillhöriga områden på villkor, som stå i något så när lämpligt förhållande till det ändamål, vartill de skola användas. Därvid har järnvägsstyrelsen tänkt sig, att saken skulle kunna ordnas på det sätt, att de områden, om vilkas förvärvande från staten bolaget gjort framställning, icke överlättes till bolaget med äganderätt utan allenast med nyttjanderätt, att innehavas, så länge desamma användes för järnvägsändamål, och under villkor, att bolaget för ifrågavarande nyttjanderätt erlade till Djurgårdsförvaltningen en årlig ersättning till skäligt belopp, vars storlek lämpligen torde av Kungl. Maj:t fastställas efter Djurgårdsförvaltningens hörande. För sin del ville järnvägsstyrelsen i fråga om ersättningens storlek såsom sin uppfattning uttala, att den-

samma icke måtte sättas högre än vad som motsvarar den hyresersättning, som kan betingas för områdena i deras nuvarande skick utan hänsyn tagen till deras egenskap av för byggnadsändamål lämpliga tomter. Detta förvärvssätt skulle enligt styrelsens förmenande användas såväl beträffande de med ägofigurerna 1, 1a, 2, 3, 4, 5 och 6 betecknade områdena om tillhoppa 26,981 kvadratmeter som beträffande området l—m—n—o—p—l, vilka samtliga områden lyda under Djurgårdsförvaltningen, varefter området l—m—n—o—p—l skulle utbytas mot det under järnvägsstyrelsens förvaltning stående området a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a. Däremot skulle, såsom ovan anförts, bolaget inlösa och med äganderätt till statens järnvägar överlämna de å området l—m—n—o—p—l befintliga byggnaderna.

På grund av vad sålunda anförts tillstyrkte järnvägsstyrelsen på det sätt bifall till bolagets framställning, att såväl de med 1, 1a, 2, 3, 4, 5 och 6 betecknade ägofigurerna som området a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a finge med nyttjanderätt överlämnas till och mot erläggande av viss årlig avgift av bolaget innehavas, så länge desamma av bolaget användes för järnvägsändamål, under förutsättning att bolaget, samtidigt med överlämnandet av området l—m—n—o—p—l till statens järnvägar, med full äganderätt överläte å statens järnvägar de å samma område befintliga byggnaderna.

Sedan ärendet härefter remitterats till riksmarskalksämberet, har ämbetet i utlåtande den 27 mars 1913, vad först angår bestämmandet av värdena för ifrågavarande områden, för sin del ansett sig icke kunna förorda, att ett eventuellt löseskillingsbelopp skulle fastställas genom i vanlig ordning tillsatt expropriationsnämnd, enär enligt ämbetets uppfattning priset för områdena då skulle komma att ställa sig så högt, att det torde bliva för bolaget omöjligt att för sin järnvägsdrift ekonomiskt tillgodogöra sig samma områden.

Riksmarskalksämberets utlåtande.

Beträffande åter själva formen för dessas upplåtande åt bolaget har ämbetet ansett hänsyn böra tagas till det förhållande, att angränsande, kronan tillhörig mark kan komma att tagas i anspråk för stadsplanens utveckling och att den möjligheten icke är utesluten, att områdena i fråga i en framtid av en eller annan anledning icke komma att vara erforderliga för bolagets järnvägsdrift. Det har därför synts ämbetet mera välbetänkt och med Djurgårdens intressen mera överensstämmande, att områdena icke med äganderätt upplåtas till bolaget, utan att, såsom jämväl järnvägsstyrelsen uti sitt yttrande framhållit, bolagets behov av utrymme

för järnvägsdriften i stället tillgodoses därigenom, att erforderliga områden åt bolaget upplåtas med nyttjanderätt för så lång tid, desamma kunna komma att av bolaget användas för järnvägsdrift.

Enligt riksmarskalksämhetets förmenande borde förevarande fråga därför kunna finna sin lösning under i huvudsak följande former.

Beträffande det under Djurgården lydande område, som bolaget önskar förvärva och som å kartan betecknats med siffrorna 1, 1 a, 2, 3, 4, 5 och 6, finner ämbetet detta område icke böra i sin helhet, med de å kartan upptagna gränser, till bolaget upplåtas. Den norra delen av ifrågavarande område, på kartan omfattande figurerna 5 och 6 samt den del av ägofiguren 3, som är belägen norr om en på kartan av ämbetet med svart färg dragen linje A—B, utgöres av en i angränsande del av Djurgårdens såsom naturpark bevarade område ganska långt inskjutande kil. Ämbetet anser sig icke kunna tillstyrka, att denna del av området i fråga under några förhållanden upplåtes till bolaget.

Vad åter beträffar de återstående delarna av det till upplåtelse ifrågasatta området eller de delar därav, som å kartan betecknats såsom ägofigurerna 1, 1 a, 2 och 4, samt den söder om nämnda linje A—B belägna delen av ägofiguren 3 — enligt ett av extra lantmätaren Milton utfärdat bevis omfattande tillhoppa 18,080 kvadratmeter — anser riksmarskalksämhetet hinder från Djurgårdens sida icke möta att under vissa, i det följande närmare angivna villkor upplåta desamma med nyttjanderätt åt bolaget för att användas till därmed avsett ändamål.

Vad vidare angår det andra under Djurgården hörande område, som bolaget jämväl önskat för visst ändamål förvärva och vilket å kartan betecknats med bokstäverna l—m—n—o—p—l, eller lägenheten Söderbrunn, så är detta område enligt ämbetets mening visserligen för närvarande för Djurgården av ganska väsentlig betydelse, enär å detsamma äro belägna bonings- och uthus för den av Djurgårdsförvaltningen utarrenderade, även andra områden av Djurgårdens mark omfattande lägenheten Söderbrunn, men torde dock sådana dispositioner rörande brukandet av denna lägenhet kunna vidtagas, att ifrågavarande del av lägenheten skulle, därest sådant skulle visa sig erforderligt, utan allt för stor olägenhet kunna avstås. Med hänsyn härtill och då, enligt vad ämbetet tror sig veta, det å kartan med bokstäverna a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—l betecknade området, vilket jämlikt nådigt beslut den 19 juli 1907 upplåtits till statens järnvägar för att användas till uppförande därå av bostäder för personal vid Albano station, ännu icke tagits i anspråk för något statens järnvägars behov och väl icke heller under den närmaste framtiden torde vara därför oundgängligen behöfligt, har det syns ämbetet tänkbart, att statens järnvä-

gar skulle kunna åt bolaget tillsvidare uthyra sistnämnda område, under förutsättning att bolaget förpliktades att framdeles, då statens järnvägar bleve i behov av ytterligare markområde i närheten av Albano station, av Djurgården inlösa och till statens järnvägar överlämna det med bokstäverna l—m—n—o—p—l å kartan betecknade området ävensom samtidigt med äganderätt överlämna de å samma område nu befintliga byggnaderna, varefter bolaget skulle äga rätt att mot viss lägre årlig avgäld eller möjligen avgiftsfritt innehava området a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a för så lång tid, bolaget använde detsamma för sin järnvägsdrift.

I fråga om beloppen av de årliga avgälderna och den löseskillning, bolaget borde för ifrågavarande områden av Djurgården erlägga, har riksmarskalksämberet föreslagit följande.

Med hänsyn därtill, att de å kartan med siffrorna 1, 1 a, 2 och 4 betecknade områdena samt av det med 3 betecknade området den del, som är belägen söder om linjen A—B å kartan, för närvarande icke lämna avsevärdare inkomster till Djurgårdskassan och icke heller på grund av deras delvis bergbundna natur synas vara för något Djurgårdens behov erforderliga och då, vid upplåtelse av mark för ett ändamål av ifrågavarande art så höga markpriser icke torde böra fastställas, att bolagets ekonomi därav skulle bliva lidande, anser ämbetet, att den årliga avgälden för dessa områden icke skäligen bör bestämmas till högre belopp än 3,500 kronor, vilket belopp ungefär motsvarar det hyresvärde, områdena av sakkunniga ansetts äga.

Vad slutligen angår området l—m—n—o—p—l eller lägenheten Söderbrunn, bör enligt ämbetets mening, därest bolaget skulle berättigas att framdeles lösa till sig detta område för att överlämna detsamma till statens järnvägar, löseskillningen därför skäligen utgå med ett belopp, motsvarande den årliga avgäld, som för samma område till Djurgårdskassan därför erlägges, kapitaliserad efter 4 procent ränta, varjämte bolaget torde böra efter verkställd värdering inlösa å området befintliga, Djurgården eller enskild tillhöriga byggnader. För närvarande är den årliga avgälden för Söderbrunn 800 kronor.

Under återropande av vad sålunda blivit anfört har riksmarskalksämberet tillstyrkt, att bolaget med anledning av de gjorda ansökningarna måtte berättigas att med nyttjanderätt och mot nedannämnda villkor innehava följande markområden för så lång tid, bolaget kan komma att för järnvägsändamål använda desamma, nämligen

dels det Djurgården tillhöriga område, som omfattar de å kartbilagan 1 utmärkta ägofigurerna 1, 1 a, 2 och 4 samt av ägofiguren 3 den del, som är belägen söder om den å kartan angivna gränslinjen

A—B, mot en årlig ersättning till Djurgårdskassan för detta område av 3,500 kronor,

dels ock det statens järnvägar numera tillhöriga område, som å kartbilagan 2 betecknats med bokstäverna a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a, mot den årliga avgäld, som kan vara därför bestämd, och med skyldighet för bolaget att såsom ersättning för detta område, då sådant kan finnas för statens järnvägar behövt, av Djurgårdens mark inlösa och till statens järnvägar överlämna det å sistberörda karta med bokstäverna l—m—n—o—p—l betecknade området eller lägenheten Söderbrunn med därå befintliga byggnader, under villkor

att bolaget såsom löseskilling för själva marken erlägger ett belopp, motsvarande den årliga avgäld, som vid tiden för inlösendet till Djurgårdskassan erlägges, kapitaliserad efter 4 procent ränta,

att bolaget för de å området befintliga byggnaderna erlägger till Djurgårdskassan eller enskild person de belopp, som vid tiden för inlösendet kunna vara efter verkställd värdering för samma byggnader bestämda, samt

att den å sistberörda område vid tiden för inlösendet befintliga matjorden på bolagets bekostnad tillvaratages och upplägges till Djurgårdsförvaltningens disposition efter anvisning av samma förvaltning.

Skrift från
Stockholm—
Rimbo järn-
vägsaktie-
bolag.

Med anledning av vad riksmarskalksämberet sålunda anfört har bolaget sedermera i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift av den 22 januari 1914 förklarar:

att bolaget åtnöjes med, att de områden, vilka riksmarskalksämberet tillstyrkt böra till bolaget överlämnas, upplåtas till bolaget med nyttjanderätt för så lång tid, bolaget kan komma att för järnvägsändamål använda desamma, i stället för att de, som förut ifrågasatts, till bolaget med äganderätt överlämnas;

att bolaget är villigt att för det område, som utgöres av ägofigurerna 1, 1 a, 2 och 4 samt den del av ägofiguren 3, som är belägen söder om gränslinjen A—B, betala en årlig ersättning till Djurgårdskassan av 3,500 kronor;

att bolaget avstår från sin ansökning i vad den avser det område, som omfattar ägofigurerna 5 och 6 samt den del av ägofiguren 3, som är belägen norr om gränslinjen A—B;

att den årliga avgäld, bolaget skall erlägga för det å kartan med bokstäverna a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a betecknade området, måtte bestämmas till 800 kronor, vilket belopp motsvarar den nuvarande avkastningen av lägenheten Söderbrunn; samt

att bolaget icke måtte åläggas att inlösa nämnda lägenhet eller därå befintliga husbyggnader, utan att detta område, om statens järnvägar skulle bliva i behov därav, måtte överlämnas direkt från Djurgårdsförvaltningen till statens järnvägar.

Stockholms östra station har, såsom framgår av det ovan anförda, visserligen vid ett par tillfällen utvidgats genom nya markförvärv, dock icke i den omfattning, att vederbörande järnvägsförvaltning är i stånd att på ett tillfredsställande sätt tillgodose den vid stationen under årens lopp alltjämt stegrade trafiken, som numera är högst avsevärd. I detta hänseende kan framhållas, att antalet resande å bolagets ifrågavarande järnväg året efter stationens öppnande för allmän trafik d. v. s. år 1886 var 120,012 men under år 1912, det senaste för vilket fullständig statistik föreligger, 2,863,579. Transporten av gods omfattade år 1886 20,583 ton men hade under år 1912 stigit till 225,488 ton. Det torde därför icke kunna förnekas, att bolaget för att kunna tillgodose den ständigt växande trafiken å järnvägen, vilken trafik naturligen gör sig särskilt kännbar vid järnvägens ändstation i Stockholm, nu är i trängande behov av ökat utrymme för denna station. De i ärendet hörda myndigheterna hava ock enstämmigt vitsordat detta behov och tillstyrkt bolagets framställning om upplåtande till bolaget av de två områden, varom i sådant avseende är fråga, eller ägofigurerna 1, 1 a, 2, 4 och viss del av ägofiguren 3 samt området a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a. Jag anser mig därför böra förorda, att dessa områden upplåtas till bolaget.

Departements-
chefen.

Emellertid kan, på sätt myndigheterna framhållit, ifrågasättas lämpligheten att avhända kronan äganderätten till sagda områden. I likhet med järnvägsstyrelsen och riksmarskalksämberet finner jag lämpligast, att dessa områden endast med dispositionsrätt upplåtas till bolaget, så länge desamma av bolaget användas för järnvägsändamål. Härigenom synes bolagets behov av ökat utrymme vid stationen i fråga bliva tillräckligt tillgodosett, på samma gång som kronans intressen tillvaratagas. För upplåtelsen torde böra uppställas de av riksmarskalksämberet ifrågasatta villkoren, vilka, efter vad jag har mig bekant, även godkännas av järnvägsstyrelsen, i vad de beröra statens järnvägar. Enligt dessa villkor skulle bolaget, bland annat, för erhållande av upplåtelse av det statens järnvägar tillhöriga området a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a åläggas skyldighet att, då sådant kan finnas för statens järnvägar behöfligt, av Djurgårdens mark inlösa och till statens järnvägar överlämna området l—m—n—o—p—l, d. v. s. lägenheten Söderbrunn, jämte därå befintliga byggnader. Vid denna lägenhets framtida inlösande av bolaget torde i

överensstämmelse med den grundsats, som tillämpats i föregående fall, då till Djurgården hörande markområde upplåtits med äganderätt, det för lägenheten inflytande löseskillingsbeloppet tillgodoföras den under statskontorets förvaltning ställda djurgårdsfonden samt den årliga räntan å nämnda belopp överlämnas till djurgårdskassan att för kassans ändamål användas. Vidare bör vid dylik inlösen bolaget åläggas att bestrida alla med markförvärvet förenade kostnader.

Jag tillåter mig i detta sammanhang erinra, att enligt rikets ständers skrivelse den 1 december 1809 Djurgården skall förbliva under Kungl. Maj:ts enskilda disposition. Ehuru enligt riksmarskalksämhetets mening hinder icke möter för upplåtelse till bolaget av ifrågavarande till Djurgården hörande områden under de av ämbetet föreslagna villkor, synes dock i förevarande fall, med hänsyn såväl till de ifrågasatta upplåtelseernas beskaffenhet som till områdenas värde, även riksdagens medgivande till upplåtelseerna, i vad de beröra till Djurgården hörande mark, böra inhämtas. I föregående fall av likartad beskaffenhet under senare år har detta skett. Så inhämtades riksdagens medgivande vid upplåtande av mark från Djurgården år 1904 till naturhistoriska riksmuseet, år 1909 till vetenskapsakademien och år 1910 till Sofiahemmet.

Vad angår området a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a, har detta enligt riksdagens beslut förvärvats för statens järnvägars räkning, att användas för visst ändamål, och torde vid sådant förhållande området icke utan riksdagens samtycke böra upplåtas till nyttjande av enskilda, allra helst då den föreslagna upplåtelsen skulle gälla så lång framtid, som här torde bliva fallet.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att det område å kungl. Djurgården, vilket å en av kommissionslantmätaren Nils Åhlin år 1909 upprättad karta utgöres av ägofigurerna 1, 1 a, 2 och 4 samt den söder om en å kartan med svart färg dragen linje A—B belägna delen av ägofiguren 3 och vilket område innehåller en areal av 18,080 kvadratmeter, ävensom det statens järnvägar tillhöriga område, som å en likaledes av Åhlin år 1909 upprättad karta begränsas av linjerna a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—a och innehåller en areal av 6,780 kvadratmeter, må under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga, till Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag upp-

låtas, att av bolaget disponeras, så länge områdena användas för järnvägsändamål;

dels ock att bolaget må berättigas att under de förutsättningar och villkor, som av mig förordats, inlösa det till kungl. Djurgården hörande område, benämnt Söderbrunn, jämte därå befintliga byggnader, vilket å sistnämnda karta begränsas av linjerna l—m—n—o—p—l och innehåller en areal av 4,575 kvadratmeter, för att till statens järnvägar överlämna samma område jämte byggnader såsom ersättning för ovannämnda område a—b—c—d—e—f—g—h—i—k—
—a.

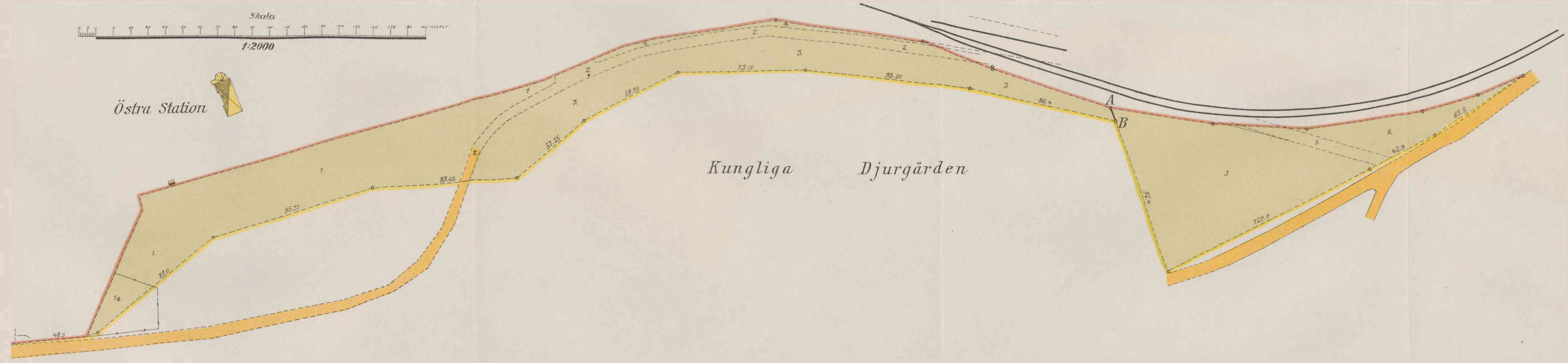
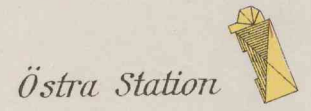
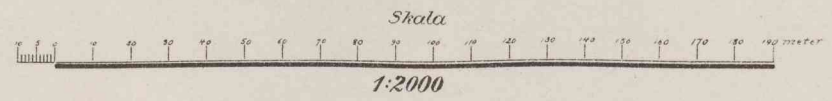
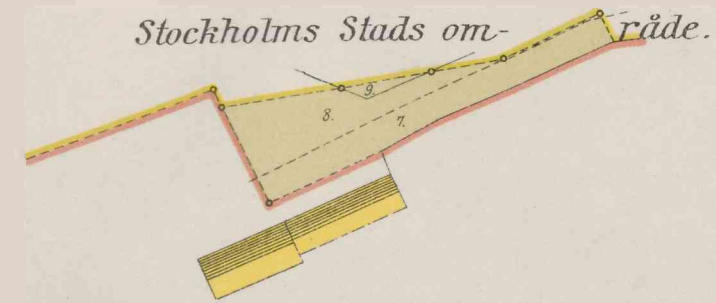
Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet skulle avlåtast till riksdagen av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.

Karta
 öfver den mark, som skall
 exproprieras för utvulping af
Stockholms Östra Station
 belägen på Kungliga Djurgården
 i Stockholms stad
 upprättad år 1909 af
 Mathieu
 Kommissionslandtmätare

Karta
 öfver den mark, som för utvidgning af
Stockholms Östra Station
 erfordras af mark, som af
 Kungl. Djurgårdsförvaltningen upplåtits till
 Statens Järnvägar och lägenheten Söderbrunn
 uti Stockholms Stad
 upprättad år 1909 af
Nils Ahlén,
 Kommissionslandmätare

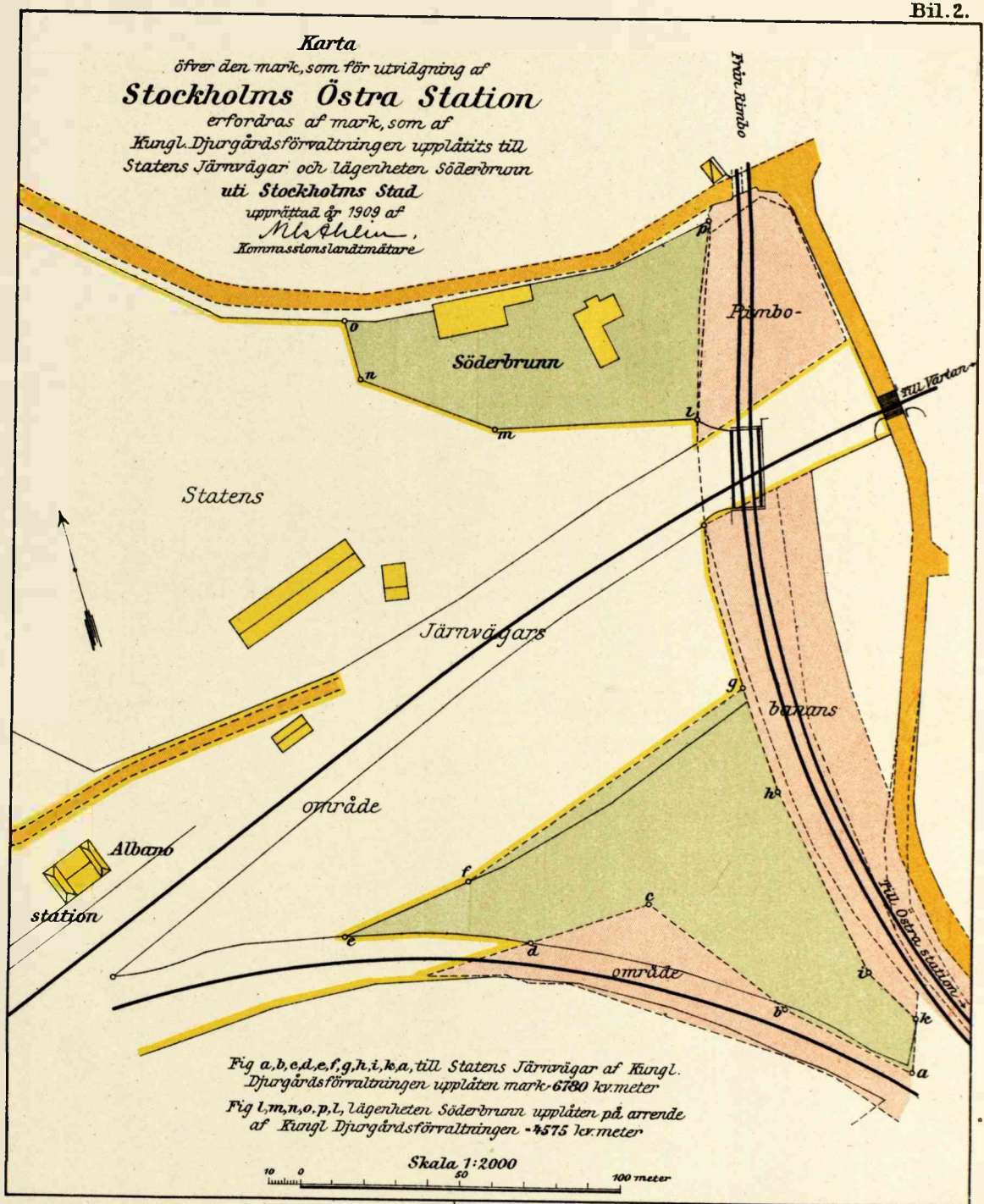

Fig a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, a, till Statens Järnvägar af Kungl. Djurgårdsförvaltningen upplåten mark-6780 kv. meter
 Fig l, m, n, o, p, l, lägenheten Söderbrunn upplåten på arrende af Kungl. Djurgårdsförvaltningen - 4575 kv. meter

Skala 1:2000
 10 0 50 100 meter